

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תרומה - תשס"א - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שהספרדים נוהגים להכין יסוד למצבה ביום השביעי או קודם לו - אם יוצא בשבת - כדי שיהיה מקום לנפש לחול בעולם הזה ביום סילוק המקיפים וניתוקה מהארץ).

יום הלידה ויום המיתה

ובאמת יש להקשות על חז"ל סוף סוף יום ז' באדר הוא יום הפטירה שהוא יותר מאוחר מיום הלידה וזהו יום שבכו בו ישראל. אם כן מזלם לכאורה רע כמו שחשב המן ולמה נתבטלה מחשבתו בגלל של זה גם יום הלידה. הרי בסוף משה מת?

וכדי לענות על כך הסביר רש"י "כדאי הלידה שתכפר על המיתה". ופירוש דבריו על פי הגמרא במסכת שבת (לג) שמקשה על שלמה המלך ואומרת במקום אחד כתוב "לא המתים יהלו יה" ואיך אמר שלמה "ושבח אני את המתים שכבר מתו". ומסבירה הגמרא שיש דברים שבהם המתים עדיפים מהחיים ויש להפך. מצד אחד המתים לא עושים מצוות ורק בניהם יכולים לעשות מצוות בשבילם ובזה החיים עדיפים ובעוד דברים (עיין שם בגמרא). ויש מקרים שתפילת המתים מועילה בשביל החיים ויותר מכוחם. - ובלבד שגם החיים מתפללים. - שהרי משה רבינו עצמו לא נענה בתפילה עד שאמר "זכור לאברהם יצחק ויעקב". וכשהזכירם - מיד הוא נענה. רואים כמה חשיבותם אע"פ או בגלל שהם כבר מתים. ומכאן שאם אדם שנולד זכה למעלה גדולה כמו משה והאבות - כדאי הלידה ותכפר על המיתה שהיא אינה מורידה אותו ממדרגתו ולהפך לפעמים מעלה אותו.

תקנות משה רבנו ע"ה

עוד אומרת הגמרא שם להסביר בצדיקים שהמתים עדיפים מהחיים וזה לומדים ממש רבינו בעצמו שהרי כשמלך בשר ודם גוזר גזירה - יש מקיימים דבריו ויש שלא. שהרי גוזר למשל לשלם מיסים והרבה אנשים אם יכולים - יעלימו מס ואם יכולים לעבור על חוקי התנועה - יעברו. וכדאי כשמות המלך עוברים על גזרותיו. אבל משה רבינו גזר כמה גזירות ועד היום מקיימים אותם. ולכן "שבח אני את המתים שכבר מתו". ורש"י הביא דוגמא מתקנת משרע"ה ללמוד בכל יו"ט את הפרשה. או מה שמביא הרב נסים גאון שם או מה שכותב הרמב"ם בהלכות אבלות שמשמע"ה תקן שבעת ימי אבל ושבועת ימי חופה. ומסביר המהרש"א שמשם רבינו תיקן ותקנותיו קיימות לעולם. ואנו לא מזכירים את כל התורה שמשם רבינו הביא לעולם וברוך ה' קיימת על היום. כי זה פשיטא שיתקיים שהרי היא דבר ה' אלא אפילו מה שחידש תקנות מעצמו - הן קיימת עד היום.

יום שבעה באדר

מכיון שז' באדר הוא יום פטירת משה רבינו ע"ה יש נוהגים ביום זה לעשות תענית והילולה ושמחות. ובמיוחד אנשי חברה קדישא שעושים תמיד חסד למתים וזה כמו שה' עשה למשה שקבר אותו בגיא מול בית פעור ביום זה.

יש אומרים בחצי הלצה על אנשי חברה קדישא שהם עושים שמחה ביום זה שלא יגידו עליהם שהם כמו כל בעלי אומנויות. שכל בעלי מלאכה אוהבים את עבודתם. החייט שמח כשנקרעים בגדים שמה באה לו פרנסה שיקנו בגדים חדשים. והסנדלר שמח שנקרעים מנעלים וכד'. ושלא יחשדו כך על אנשי חברה קדישה המטפלים בנפטרים שח"ו רוצים עוד עבודה לכן עושים שמחה ביום ז' באדר

השיעור לעילוי נשמת :
מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : תרומה

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

קריאת זכור ומצוות פורים

לא לרמות במידות ומשקלות

חכמינו דרשו מפני מה נסמכה ההלכה האוסרת לרמות במידות ומשקלות לפרשת עמלק (בפרשת כי תצא חומש דברים פרק כה, פסוק טז-יז) ללמד שמי שמשקר במידות (נוזל) ומשקלות (יבש) ונותן לקונה סחורה במשקל קטן מהמשקל שסוכם בניהם גורם ח"ו ל"ויבא עמלק". וכלשון רש"י שם אם שקרת במידות ובמשקלות הוי דואג מן גרוי האויב שנאמר וכו'. וכדברי חז"ל (במסכת ב"ב פ"ח "קשה עונשן של מידות יותר מעונשן של עריות". וכן בשו"ע (חו"מ סימן רלא, סעי' יט) "עונש המדות והמשקלות קשה מאוד" וכו' "הרי הוא כופר ביציאת מצרים". יש הלומדים בדרך דרש את דברי חז"ל אלו ואומרים שלשקר במידות פירושו להראות עצמו כבעל מידות טובות כשבאמת הוא בעל מידות רעות. מראה עצמו צדיק והוא באמת אינו כן - גורם ל"ויבא עמלק". וזה קשה עונשן של מידות קשה להגיע למידה טובה וכן זה קשה לא להראות מידות טובות שיש לו.

העיקר בחודש אדר

במסכת מגילה (יג) כתוב על המן כיון שכשנפל לו הפור בחודש אדר שמח שמחה גדולה. אמר חודש שמת בו משה רבינו - אבי התעודה הוא חודש טוב לתוכניותי. ולא היה יודע המן שבשבעה באדר מת משה אבל גם בשבעה באדר נולד משה. וחכמינו למדו את הלימוד הזה מכך שהפסוק אומר על המן שהפיל פור הוא הגורל "מיום ליום ומחודש לחודש שנים עשר הוא חודש אדר". ולכאורה היה צריך להפיל פור קודם על החודש ואחר כך על יום. אלא מכאן לומדים שעיקר השמחה של המן היתה על החודש. שהוא החודש שמת בו משה.

ז' אדר או י"ג אדר

ובאמת יש להקשות על המן (המהר"ם שיף סוף חולין וכן איש חי בספרו עטרת תפארת ק"ו) שכל כך הוא רוצה את יום פטירתו של משה. למה לא תיכנן את הריגתם של ישראל ביום ז' באדר. למה חיכה עד י"ג אדר? ואם תאמר שכך יצא לו בגורל, היה צריך המן להצטער על כך שלא יצא לו ז' אדר ולא שמענו שהצטער? ותירץ המהר"ם שיף (הני"ל) שהמן שמח גם על תאריך היום כיון שהיום השביעי של פטירת משה. שיא האבל היה ב"ג אדר וחשב המן שזה יום מתאים להרוג את ישראל. ולא ידע מה מעלת הצדיקים לאחר פטירתן.

והבן איש חי (הני"ל) מוסיף על דבריו ואומר שהמן היה מכשף גדול ומבין בתורה ובחכמת הקבלה להרע. וידע שכל אדם יש שבעה אורות שמקיפים אותו בחייו וגם בפטירתו. ובכל יום אחר פטירתו של אדם מסתלק ממנו אור מקיף אחד. רק ביום השביעי מתסלקים כל המקיפים כולם ולא נשאר מאותות אלו זכר כאן בעולם הזה. לכן המן קבע את יום י"ג באדר ליום הריגת ישראל ח"ו כי חשב שביום זה נגמרים זכויותיו של משה כאן בעולם הזה. (זו הסיבה

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תרומה - תשס"א - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

עשה יואב במלחמתו בעמלק. כשנודעה הטעות כבר היה מאוחר. וכמובן יש להקפיד מאוד בקריא בכוונה יש מקפידים לקרוא פעמים זכר פעם בצירי ופעם בסגול אם הביטוי שונה (מש"ב שם ס"ק יח) כי לדעתם יש ספק איך לקרוא אך הספרדים לא נהגו בזה וקוראים כרגיל כי אין אצלם הבדל בין צירי לסגול.

למה קוראים "זכור" היום כשאין יודעים מיהו עמלק?

הרמב"ם (בהלכות מלכים פרק ה) כתב שיש מצוה להשמיד שבעה עממים אך כבר אבד זכרם כי בא סנחריב ועירב את האומות. בהלכה אחר כך מביא הרמב"ם שיש מצוה לאבד זכר עמלק ומצוות עשה לזכור מעשיו הרעים ואריבתו לעורר איבתו. שנאמר "זכור את אשר עשה לך" לזכור בפה ובלב. יש מקשים עליו מההלכה הקודמת שכתב בענין שבעה עממים הרי כבר אבד זכרם של שבעה עממים אם כן גם עמלק איננו ולמה יש מצווה לזכור מעשיו ולעורר איבתו וכן לאבד זכרו?

וב"הגהות מימוניות" כתב שאין אפשרות לקיים מצוה זו עד שיבוא המשיח. וברדב"ז כתב עליו שמעשה שמואל ושאל מוכיח שאין תנאי בביאת המשיח ומלכות בית דוד למחות זרעו של עמלק, אלא בכל זמן שאפשר. אך בימינו איך נקיים המצוה?

לימדונו חכמים כי כל אומה ששונאת את עם ישראל הרי היא "עמלק". וכמו שעמלק שם מוקשים ואורבים והפיל יהודים בדרך כך כל תלמידיו וממשיכי דרכו שונאי ישראל שמפחדים להלחם עימם בקרב כי יודעים את חלישותם ובאים במארבים לפגוע בהולכי דרכים בנשים ובילדים הרי מעמלק באו. והם העמלק של הדור. אם כן למדנו שלא לעשות עמהם הסכמים אלא אסור לוותר על מצוות ה' במסווה של חמלה וחנינה על אכזרים שבסוף היא אכזריות על חלשים ועל רחמנים, כידוע בתלמידי עמלק היום.

ועוד לימד הרב רבי שלמה עדני בספרו מלאכת שלמה בשם "חן טוב" (דף קל"ד בסוף פרשת "בשלח") כי אנחנו בגלותינו מצווים בקריאת זכור אע"פ שאין ביכולתנו להרגו ואין ביכולתנו "לעשות עמו רעה" אמנם הכוונה היא לזכור הגורם שהוא העוון ונשוב לקב"ה.

שהרי עמלק בא להלחם בישראל כשרפו ידיהם מהתורה "ברפידים" וכן היה עם ישראל מפורד אבל בזמן שבאו להר סיני כתוב ויסעו מרפידים עזבו את הפירוד ולא רפו ידיהם מהתורה וכן כבר הזכרנו שעמלק בא, וכל אויב בא, בזמן שאנו לא נוהרים במידות טובות או כפשט במידות ומשקולות. "ועמלק לא בא על ישראל אלא ע"י תביעת עוון", גם המן הרשע לא בא על ישראל אלא לאחד שעבדו ע"י בזמן נבוכדנצר וכן כתוב והשתיה כדת אין אונס בזמן סעודה של אחרור "לעשות כרצון איש ואיש", מרדכי והמן "כי מרדכי היהודי חפץ שלא להעביר על הדת להשקותם על כורחם והמן גם רצה שיהיו מזידין ולא אנוסים לכן אין אונס". ואסתר צוותה לעשות זכר לדורות שיזכרו המן ועמלק שבאים על חטא ולא ישובו לכסלה (עיי' במלאכת שלמה על מסכת מגילה דף כו).

מחית עמלק בימות המשיח

כשיבוא משיח הרי יכלה זרעו של עמלק, שהרי אין ה' שלם ואין הכסא שלם עד שיכלה זרעו של עמלק. וכסאו של ה' הוא בירושלים בבנינה השלם ובמלכות בית דוד. אם כן כשיבוא המשיח ויכלה זרע עמלק האם תמחה המצוה? והלא התורה לא משתנית לעולם? אלא שהתשובה על כך היא כדלעיל, לא לשכוח את מעשיו ודרכיו ולהזהר שלא ישובו לכסלה אף כשכבר נמחה עמלק וזרעו, עיי"ש.

שבו לא היתה להם עבודה שהרי הקב"ה קבר את משה רבינו והיו בטלים ממלאכתם. ואע"פ"כ שמחים הם בכך שאין להם עבודה.

תענית ביום שישי ז' באדר

מה שברור שביום זה יש עליו גדול. וחסד גדול שהקב"ה השפיע בעולם. והתורה שמתחילה בחסד שעשה ה' לאדם הראשון ב"כותנות עור", מסתיימת בחסד שה' עשה למשה רבינו שקבר אותו ביום ז' באדר. ולכן לומדים בלילה וביום זה דברים מיוחדים למעלת משה רבינו (עיי' כה"ח סי' תקפ, ס"ק כג).

המתענה בז' באדר באופן קבוע ופעם אחת צם יום שלם גם כשחל ביום שישי - תמיד יצום כך גם ביום שישי. אך לכתחילה לא יקבל על עצמו לצום באופן קבוע בז' באדר ביום שישי אלא יתפלל ערבית בערב שבת מוקדם, ויאכל מוקדם אפילו לפני השקיעה. ולענין קריאת ויחל לצמים מנהג ח"ק של אשכנז נוהגים כן אבל בני עדות המזרח אין נוהגים כן (ועיי' לכה"ח סי' תקסו, ס"ק כז).

קריאת זכור לפני פורים

המשנה במסכת מגילה (כט) כותבת שצריך לקרוא פרשת "זכור" סמוך לפורים כדי לסמוך את מחיית עמלק למחית המן (לשון רש"י שם). ושואלת הגמרא כשחל יום י"ד באדר בערב שבת מתי קוראים פרשת זכור? רב אומר: מקדימים וקוראים "זכור" בשבת שקודם לפורים, שלא תקדם עשיה (פורים) לזכירה (זכור). ושמואל אומר: מאחרים את קריאת "זכור" אחרי פורים בשבת שהוא ט"ו אדר וטעמו של שמואל מאחר ומוקפין עושי פורים בט"ו אדר הרי עשית פורים וזכירת עמלק באים יחד (ומכאן מוכיח הרלב"ח שבשבת ט"ו אדר מקיימים כל מצוות פורים (עיי' לרלב"ח סי' לב ולגאון סי' תרפח ס"ק יח).

ואם חל י"ד ביום שבת, סובר רב הונא לכל הדעות בין לרב ובין לשמואל קוראים בו ביום זכור (כיום, לפי חשבון הלוח שלנו מעולם לא יחול י"ד ביום שבת שאם יחול כך יצא שיום כיפור יחול ביום שישי. ועיי' להגאון בסי' תרפ"ה ס"ק י"ז משם הירושלמי) כי לפורים העשיה והזכירה יחד ולמוקפים קדמה זכירה לעשיה. ולדעת רב נחמן עדיין היא מחלוקת. כי לדעת רב סובר שיש להקדים זכירה לעשיה. וכן נפסקה ההלכה בשו"ע (סי' תרפ"ה סעי' ה') אבל עוד לא ראינו מה יהא הדין כמו השנה שיום שבת הוא ט"ו אדר האם אנו בני הכרכים נקרא באותה שבת זכור. אולם כתב הר"י בעמוד י' "והלכתא כרב ואפילו בני חמשה עשר שחל פורים שלהן להיות בשבת מקדימין וקוראים בשבת שעברה". הרי מפורש שפוסקים כמו רב נחמן ואפילו עשיה וזכירה יחד לא מהני אלא צריך להקדים. וכן פסק הרא"ש שם וכן אנו נוהגים. ומסבירים את שו"ע הנ"ל שמדובר בפורים שחל בשבת (פורים דמוקפין).

קריאת זכור בדקדוק

קריאת זכור היא אחת הקריאות היחידות שחיובה מדאורייתא (עיי' שו"ע שם סעי' ז וביתר ביאור בסי' קמו, סעי' ב) ולכן מקפידים בקריאתה בספר תורה מדויק וכתוב באותיות מכוונות, ומשתדלים שיהיה לכל עדה ועדה לפי מנהגה וקוראים לפי הטעמים הנהוגים אצלה. וכל זה לכתחילה אבל בדיעבד בכל ספר תורה כשר ובכל הטעמים יוצאים ידי חובה.

ובגמרא מובא שהמורה של יואב שר הצבא לימד אותו שיש מצווה למחות רק את הזכרים של עמלק שנאמר "זכור". וכמצוות מורהו כך

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תרומה - תשס"א - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ש"ההלכה" מחייבת ובוזה ביטל גם מצוות קריאת זכור. וכן טוב לאמר לשם יחוד לפני הקריאה. והשי"צ יכוון להוציא את הקהל יד"ח וגם הם יכוונו לצאת יד"ח בשמיעה מהשי"צ.

ראשית גויים עמלק ואחריתו עדי אובד

אמרו בדרך רמז על עמלק שכשבא להלחם בישראל חיפש ומצא שכוחם הרוחני הגדול בא להם בזכות אבותם אברהם יצחק ויעקב. אמר עמלק אני יכול להלחם בהם כי גם אני בנם של אברהם ויצחק. הרי אני בנו של אליפז שהיה בנו של עשו ואם כן גם לי כח רוחני גדול. ואם תאמרו שאין בי מכוחם של יעקב ובניו גם לזה יש תשובה שהרי עמרם משה לוי וקהת הם מרכיבים ראשי תיבות של המילה עמלק. ואם כן "ראשית גויים" ראשית השמות של עמרם משה לוי וקהת נמצאת בי. ענו ואמרו לו: "ואחריתו עדי אובד". אל תסתכל רק על תחילת השמות אלא לך לסופם ושם רמוזה מיתתו שסופי התיבות של עמרם לוי קהת ומשה היא "מיתה" וזהו איבודו של עמלק.

משלוח מנות - ממתקים או מאכלים?

הגמרא מגילה (דף טז) אומרת תני רב יוסף משלוח מנות איש לרעהו - שתי מנות לאדם אחד. ו"מתנות לאביונים" שני מתנות לשני אביונים. ומהם המתנות הנשלחות? לרש"י שולחים "מעדנים". ממתקים ודברי מאפה. לרמב"ם (הלכות מגילה פרק ב, הלכות טו-יז) ישלחו שני מיני בשר או שני מיני תבשיל או שני אוכלים וכד'. הרמב"ם לא כתב כדי לקיים משלוח מנות יש לשלוח עוגות ושוקלד. ולמעשה הכל טוב למשלוח מנות וכל השאלה היא מה להעדיף. ובוזה ישקול אדם מה ישמח את רעהו שהרי העיקר הור להרבות אהבה ואחווה. (מנות הלוי) וכל המרבה משובח. וכן השו"ע (בסי' תרצה סעי' ד) פסק כמו הרמב"ם אבל בכה"ח (שם ס"ק מח) כתב שנהגו העם לשלוח מיני מתיקה אבל לא מעות ולא בגדים (שם ס"ק לה).

מתנות לאביונים - כסף יותר ממחיר סעודה

יש אומרים שכדי לקיים מצוות "מתנות לאביונים" די שיתן פרוטה אחת או שנים. (משנה ברורה בשם הריטב"א) אך כתב הבא"ח (תצוה טו) שחייב כל אדם ליתן שתי מתנות לשני עניים לפחות, וכל המרבה ברוך יהיה, והשיעור הוא אם נותן אוכל צריך שיהיה בו ג' ביצים" דהיינו מאה ושמונים גרם לחם בערך ואם נותן כסף יתן סכום שאפשר לקנות בו לחם בכמות כזאת. ופעם אחת אמר לי עני אחד בשעת הדרשה שאי אפשר לאכול לחם יבש בלי מלח או משהו ללפת את הפת. ועל כן אני אומר תמיד שיתנו לפחות מחיר מנה פלאפל. אך עיקר החיוב כדלעיל.

וכתב הרמב"ם ש"מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודה ובמשלוח מנות איש לרעהו". ויחשב כל אדם כמה כסף הוא משקיע בסעודתו ובמשלוח מנות לחבריו ויותר מזה יתן מתנות לעניים (עין מש"ב שם ס"ק א וכה"ח שם ס"ק ז משם הריטב"א ומה שהביא משם "זרע יעקב" המובא במחב"ר שם).

משלוח מנות ומתנות לאביונים בכסף

אע"פ שמתנות לאביונים אפשר לקיים בכסף, אי אפשר לקיים בזה משלוח מנות ולכן קראם הפסוק "מתנות" ולא "מתנות". ולכן אם רואה ילד עני צעצוע ביד חברו ובוכה והרואה נותן לו צעצוע מתנה הרי קיים בזה מצוות מתנות לאביונים אך לא משלוח מנות. אבל

מתי יש לקיים המצווה לזכור?

יש מחלוקת בין רש"י לרמב"ם מתי יש מצוות הדלקת נרות בבית המקדש. לרש"י רק בערב למשך הלילה מדליקים נרות "כל לילה ולילה תמיד קרוי" (רש"י שמות כז, כ) ולרמב"ם גם בבוקר למשך היום (רמב"ם תמידין ומוספין פרק ג). ומקור המחלוקת האם המצוות שיש נר דלוק "תמיד" הכוונה כל לילה ובוזה מקיימים "תמיד" או שיהיה גם כל היום כדעת הרמב"ם.

ומכאן נלמד לענין מצוות זכירת עמלק שהיא תמידית ולדעת הרמב"ם אנו מצוים לזכרה תמיד כפשוטו. והרי אנו קוראים פרשיות הקשורות בעמלק רק ארבעה פעמים בשנה. ב"פרשת זכור" ב"כי תצא" ב"בשלח" ופורים כשקוראים "ויבא עמלק". ועוד בקריאת המגילה לילה ויום. ואם כן איך נקיים זכירת עמלק. אלא כדלעיל בזכירת המצוות ובוזהירות מרפיון אנו מקיימים המצווה. או שנסביר כדעת רש"י שזכירה מידי פעם היא זכירה. ורמב"ם כתב בפירוש ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים וכו' משמע תמיד ממש כמו שכתב הרמב"ם בסוף כי תצא (ועיין החינוך תרי"ג תרי"ד ומנחת חינוך שם).

חיוב נשים במצוות זכור

שלוש מצוות שונות יש בענינו של "עמלק". מצווה להלחם בו ולמחותו. מצווה עשה לזכור ומצוות לא תעשה לא לשכוח. המצווה למחותו תלויה בכוח ממשי, במלך או במשיח או בתנאים המספיקים לכך. המצוות האחרות אינם קשורות כפי שראינו לעיל.

מזה באו הפוסקים (מנחת חינוך) לדון בשאלה האם נשים חייבות במצוות "זכור" שאינה קשורה לזמן או שפטורות כיון שנשים אינם שייכות למלחמה. אם מצוות "תמחה" קשורה למצוות "זכור" - נשים שפטורות ממלחמה פטורות מזכור. ויש אומרים שנשים מסייעות במלחמה באוכל ולכן חייבות בשמיעת פרשת "זכור".

אנו סוברים שנשים פטורות, ואם אשה באה לשמוע - תבוא עליה ברכה רק שלא תקבל זאת על עצמה כחיוב אלא כמנהג טוב. ועוד ראוי שנשים ילמדו ענין עמלק כי כפי שכתב הרמב"ם יש מצווה ללמוד מעשיו הרעים. דרך פעולתו והעוונות המחזקים אותו. והדרך הרוחנית להלחם בו. ובוזה יש לנשים ענין גדול כמו שראינו מאסתר שצוותה על משלוח מנות ומתנות לאביונים שזה כדי להחליש כוחו של עמלק והמן שדיברו על פירוד וכנגדם היא הביאה אהבת חיים בישראל על ידי המצוות האלו.

מצוות "זכור" גם בלימוד הפרשה

ודרשה זו שהזכרנו כאן ועוד רבות אחרות שמלמדות בדרך ישירה או בדרך רמז על כוחותיו הרוחניים של עמלק היא חלק מהמצווה של "זכור" לדעת הרמב"ם כפי שהזכרנו שיש מצווה לזכור מעשיו הרעים ואריבתו. ולכן כבר מתחילת השבוע של "זכור" ובכל זמן יש מצוות ללמוד דרכיו כוחו ודרך המלחמה בו. וכפי שהבאנו בשם המלאכת שלמה לזכור גם למה בא "עמלק". וילמד מפרשי התורה והאלשיך הקדוש על פרשת זכור בליל שבת או ביום שבת בבוקר לפני התפילה.

רק ידע אדם את דרכו של יצר הרע שלא יתן לאדם ללמוד את פרשת עמלק עם המפרשים שלה, ובאמצע הקריאה בתורה בפרשת זכור יזכיר לו פתאום את ההלכה הזו ואז הוא יזכר לעיין ברש"י וכד' כפי

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תרומה - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שביעית נתנה "לאכלה" ולא לסחורה לא לשלם חוב ולא לעשות בפירות שביעית מסחר או לתת לאדם שהוא חייב לתת את תמורתו. אבל מותר לתת לעני שהוא לא התחייב לתת לו ונותן צדקה ואולם חייב להודיע לו שהם פירות שיש בהם קדושת שביעית שידע העני שהנותן לא נתן משלו (וכן כדי שיזהר בהם בקדושת שביעית).

ועל פי זה פסק בעל הבא"ח (תורה לשמה סי' קצג) שאין לאדם לשלוח מנות לחבירו בפעם הראשונה שמקיים מצוות משלוח מנות ביום פורים מפירות שביעית, כי נתינת משלוח מנות היא חובה כעין פריעת חוב וכן מאחר והאנשים רגילים כשמקבלים משלוח מנות להחזיר משלוח דרך נימוס, זה נקרא חייב להחזיר ולא מחזירים מפירות שביעית אפילו אם יודיע לו שזה שביעית. וזה נקרא כמו תגמולים, תשלומין, עיי"ש.

והשנה שאין הרבה פירות ואין יין של שביעית אולם בשנה הבאה תהיה הבעיה של משלוח מנות ביין וכדומה אפילו מאוצר ב"ד. דעת הפרי חדש בסי' תרצ"ד מה שאמרו חז"ל שיש לתת שתי מתנות לכל עני ועני מתנה אחת ולמה לא נאמר ומתנות - שנים, לאביונים מיעוט שנים ומדוע אמרו חז"ל מתנה לכל אביון, עיי"ש.

והתשובה היא על פי דברי הרמב"ם בפירושו לפרקי אבות על המימרא "וכל המרבה הרי זה משובח". כי טוב לחלק את הצדקה לאנשים רבים מאשר לתת הרבה לאחד. (ולדעת הבא"ח בספרו "בניהו" מתנות, שיעור סעודה וע"כ מספיק סעודה אחת ליום לכל אביון).

משלוח מנות או מתנות לאביונים

שנמסרו לפני יום פורים (עיין למג"א סי' תרצד, ס"ק א משם המאור) שלא ישלח אדם את המתנות וכן את משלוח המנות לפני פורים או בליל פורים שמא יאכל אותם העני לפני פורים משמע אם שלח לפני פורים והגיע בפורים יצא יד"ח ואילו בתול"ש סי' קפ"ח הוא מסתפק בזה ומחלק בין סברת תרומת הדשן לסברת מנות הלוי וע"כ חיילים או אדם שלא מוצא עני ביום פורים או אם רוצה לתת משלוח מנות לאדם מסויים שלא יראה אותו ביום פורים יכול לתת לאביון או לחבירו ויאמר לו שאין הוא הנותן מקנה את המתנה או המנה עד יום פורים ממש ואז תהיה שייכת למקבל. ולפי זה יש להזהר שלא יתן מוקף משלוח מנות לפרוץ וכן להיפך, אולם השנה לכתחילה יתן המוקף מתנות לאביונים למוקפים ובדיעבד יכול לתת לפרוץ.

ויהי רצון שזוכה לנהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם והימים הללו יהיו לעם ישראל לאורה לשמחה לששון וליקר, כפשוטו וכמדדשו, אכ"ר.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

אם רואה בן עשיר שרוצה אופנים כמו של חבירו ונותן לו אין כאן משלוח מנות ולא מתנות לאביונים.

שינוי יעוד של "מתנות לאביונים"

הגמרא במסכת בבא מציעא (דף עח, ע"א וע"ב) כותבת כי מי ששוכר חמור ללכת בבקעה לא יכול להוליכו בהר לשנות מדעת בעל הבית ששכר ממנו את החמור. ומכאן לומדת הגמרא בענין מגבית שעשו בפורים לצורך העניים שאסור לשנות את יעוד הכסף ולהעבירו לדברים אחרים. "תניא מגבת פורים לפרוץ ומגבת העיר לאותה העיר. אבל לוקחים עגלים ושוחטין ואוכלים אותן והמותר יפול לכיס של צדקה. רבי אליעזר אומר מגבת פורים לפרוץ ואין העני רשאי ליקח מהם רצועה לסנדלו אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ ורשב"ג מיקל". ופירש"י מגבת פורים "מעוות שגובין הגבאים מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים" שזה יתנו הכל לעניים. ולא יאמרו יש להם מספיק לעניים לצורך הסעודה ויקחו את היתר לצדקה אחרת אלא לוקחים וקונים עגלים לרב וכן אוכל הרבה ומה שישאר שלא נאכל ע"י העניים ימכרו אותו ויכניסו את הכסף לכיס של צדקה. ועיין תוס' שם (ד"ה רבי אליעזר) שת"ק סובר שאין רשות לגבאי לשנות אבל העני יכול לשנות ורבי אליעזר סובר שגם העני לא יכול לשנות לקחת רצועה לסנדלו.

והרמב"ם כתב סתם ולא פירש "ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת" (שם הלכה טז) ועיין שם בלחם משנה שהביא מחלוקת אם פוסקים כמו רבי יעקב משם ר"מ שאין העני רשאי לשנות או רק הגבאים לא רשאים לשנות ועיין שם. ולדעת הגהות מיימוניות הלכה כמו ר"מ שאמר משם ר"ע כי הלכה כמו ר"ע מחבירו, עיי"ש. וכן פסק הטור סי' תרצ"ד "ואין העני רשאי להוציאן לדבר אחר אלא בסעודת פורים".

וכתב שם הב"י לתמוה על הטור הרי הרי"ף והרא"ש פסקו כמו רשב"ג להקל ומותר לעני לשנות. וכן נפסק בשו"ע סי' תרצ"ד סעי' ב' שהוסיף הרמ"א שם "וודוקא הגבאים" ומר"ן כתב "אבל העני יכל לעשות בו מה שירצה". ועיין שם לגאון ס"ק ד' וס"ק ה'. ולכאורה אם נסביר את הגמרא כמו רש"י, היינו שיש מגבית מיוחדת שעושים בפורים כדי לחלק לעניים "סעודת פורים" והגבאים קונים במעות אוכל ואת האוכל מחלקים לעניים, או נותנים להם כסף לסעודת פורים, על זה באה המחלוקת אם מותר לעני לקנות שרוך נעל אבל בענין מתנות לאביונים יעשה בהם העני כל מה שירצה, אין להגביל אותו ואין קשר בין מתנות לאביונים לבין סעודת פורים.

ויש עוד נ"מ בזה שאפשר לתת לעני מעות ולא כסף או אם חסר לו בגד זה נקרא מתנות לאביונים ועוד נ"מ השנה הפורים דמוקפין שקוראים את המגילה ביום י"ד (יום שישל) ונותנים מתנות לאביונים בן ביום, אין צורך לאמר לעני שישמור את המתנות עד יום ראשון שעושים בו סעודה, כי הוא רשאי לעשות בכסף הזה כרצונו אפילו לקנות "רצועה לסנדלו".

פירות שביעית

כתוב ברמב"ם (בהלכות שמיטה ויובל פרק ו, הלכה ה) "דמי שביעית אין פורעין מהן את החוב ואין עושים בהם שושבנות ואין משלמים בהם תגמולין ואין פוסקים מהם צדקה לעניים בבית הכנסת. אבל משלחין מהם דברים של גמילות חסדים וצריך להודיע". היינו

